

3. Císařová, Lenka 2003. *Komentáře k zákonům pro novináře.*

Komentáře k zákonům pro novináře.

Lenka Císařová

Zákonnou normou pro práci novinářů je především Zákon č. 46/2000 Sb. o právech a povinnostech při vydávání periodického tisku a o změně některých dalších zákonů (tiskový zákon) ze dne 22. února 2000. Některé problémy, se kterými se můžete při práci novináře setkat, ošetřuje obecně například i Občanský zákoník, Trestní zákon, Listina základních práv a svobod a Zákon č. 106/1999 Sb. o svobodném přístupu k informacím.

V praxi se asi nejčastěji setkáte s těmito problémy:

- **„Vůbec se mi nelíbí, co píšete, nechám vás zrušit!“**

Nic takového v praxi není možné. Oprávnění vydávat periodický tisk, jak vyplývá ze zákona, vzniká evidencí, kterou provádí Ministerstvo kultury. Neexistuje, aby noviny někdo rušil, svoboda projevu, slova a tisku je zaručena Listinou základních práv a svobod.

- **„Za to, co jste v tom článku napsal, vás zažaluji!“**

Za periodický tisk odpovídá před zákonem vydavatel. Tomu zase za obsah novin šéfredaktor, vy jako redaktori odpovídáte za pravdivost svých „děl“ vydavatel. Ten pokud soud prohraje, může se na vás nějakým způsobem hojit. V případě postupu v rámci tiskového zákona jde k soudu vydavatel, vy můžete být pouze svědek. Stejně je vydavatel odpovědný i při občanskoprávním sporu na ochranu osobnosti. Problém pro vás nastává, pokud je podáno trestní oznámení na vás jako novináře za pomluvu. V tomto případě za informace odpovídáte vy. Pokud jde o zpravodajství a například o větu, kterou řekl váš jmenovaný zdroj, tak je za to, co řekl, odpovědný on. Může tvrdit, že nic takového nikdy neřekl, ale to už je věc prokazování, tvrzení proti tvrzení a podobně. V případě závažných kauz je tak lepší klíčové informace nahrát od informátorů na diktafon a schovat. Je to drobná pojistka, abyste si mohli v redakci či s nadřízenými ověřit, že pravda je na vaší straně.

- **„Jestli nezveřejníte zdroj svých informací, skončíte špatně!“**

Tak tady opravdu nastává problém. Důvody pro utajení zdroje musí být závažné, je nutné počítat s právními následky takového činu. Pokud vás totiž kvůli informacím od člověka „který si nepřál být jmenován“ někdo zažaluje, ať už na základě tiskového zákona nebo občanského zákoníku, musíte se rozhodnout – buď zdroj prozradit a „zradit“ tak jeho důvěru, nebo riskovat trestní stíhání. Pokud je váš utajený zdroj podezřelý ze spáchání trestného činu, měli byste jej podle tiskového zákona prozradit. Můžete odolávat dál, ale vystavujete se sami trestnímu stíhání.

- **„Jste povinen dát mi text k autorizaci (tzn. poskytnout mi k přečtení moje zpracované vyjádření, než bude dáno do tisku)!“**

Autorizace je věc, která není vymezená žádným zákonem. Novináři nemají povinnost autorizaci poskytovat. To, že se to poslední dobou zažilo, je v mnohých případech problémem strachu novinářů a přílišného sebevědomí tázaných. V případě, že vás bude někdo žádat o autorizaci, máte dvě základní možnosti. Buď mu článek dát přečíst, nebo ne. Není to ale vaše povinnost. To je jedna věc. Druhá věc – autorizace, pokud už se na ní domluvíte, by měla sloužit jen ke kontrole technických a odborných výrazů, člověk by měl tedy opravovat pouze slova a spojení, neměl by vůbec zasahovat do dalšího textu (například perexu, vyjádření druhé strany a podobně.) Musíte hlavně zvážit, jaký máte s informátorem pracovní vztah a podobně. Pokud

byste totiž odmítli autorizaci někomu, kdo je vašim nejlepším zdrojem, riskujete, že už se nic nedozvíte. Podobně nesmyslné jako vyžadování autorizace, protože se to musí, je snaha lidí přesvědčit vás, že text musí vyjít tak, jak ho člověk při autorizaci opravil. Vysvětlíte mu, že nejste poslední instance, ale že text z věcného, právního a jazykového hlediska ještě kontroluje několik lidí (korektor, editor, šéfredaktor), nemůže tedy bazírovat na nepodstatných změnách, jako je například záměna a, i.

- **„Nic vám neřeknu, nejsem povinen!“**

Tak tohle je věc, se kterou se setkáte často. Když vám to totiž řekne „normální smrtelník“ (člověk, podnikatel, zaměstnanec soukromé firmy), nic s tím nenaděláte. Maximálně to, že o něm napíšete článek s tím, že se nechtěl vyjádřit. Když to ale řekne zaměstnanec samosprávy, státní správy nebo státní organizace, mohli byste mít připravené nějaké argumenty, jak ho přesvědčit. Tak tedy: můžete se opřít o Zákon č. 106/1999 Sb. o svobodném přístupu k informacím, který ukládá povinnost státním orgánům, radnicím i městské a obecní policii poskytovat všechny informace, které mají, s výjimkou chráněných. Jde také o instituce, které rozhodují o právech ostatních, např. o lékařskou komoru, školy apod. Chráněné informace jsou například ty o utajovaných skutečnostech, obchodní tajemství nebo osobní údaje. Úřad také nemusí poskytnout nehotovou informaci, informaci podléhající cizímu duševnímu vlastnictví, informaci o probíhajícím trestním řízení atd. Podle zákona se informace poskytují na základě ústní žádosti. Pokud neuspějete, musíte podat žádost písemně. V takovém případě má dotazovaný patnáctidenní lhůtu na odpověď. Pokud už musíte takový způsob zjišťování informací použít, ptejte se pečlivě, abyste po měsíci nezjistili, že jste dostali jednoslovnou odpověď na nepropracovanou povrchní otázku.

Z nového tiskového zákona, na rozdíl od starého, už povinnost státních orgánů poskytovat informace nevyplývá.

Pokud s žádostí o informace neuspějete, i to je námětem na zprávu do novin.

- **„Předtím jsem vám to sice řekl, ale teď si nepřeji, aby to vyšlo!“**

Tohle je opět situace, kterou musíte citlivě zvážit případ od případu. Zákon vám to sice nezakazuje, ale řiďte se etikou.

Další důležité informace:

- Zvláště choulostivé informace, u nichž existuje pravděpodobnost podání žaloby, musí být ověřeny minimálně ze tří zdrojů. Dříve, než zveřejníme závaznou informaci, musíme mít k dispozici věrohodného svědka ochotného svá tvrzení zopakovat i před soudem.
- Důležitými ustanoveními tiskového zákona je takzvaná „odpověď“ a „dodatečné sdělení“. Právo na odpověď (§ 10) nastává, pokud bylo v novinách zveřejněno sdělení, které obsahuje tvrzení, které se dotýká cti, důstojnosti, nebo soukromí fyzické osoby, nebo jména nebo dobré pověsti právnické osoby. Tato osoba má právo požadovat na vydavateli uveřejnění odpovědi. Ten je povinen odpověď uveřejnit. Odpověď se musí omezit pouze na skutkové tvrzení, kterým se napadené tvrzení uvádějí na pravou míru, nebo neúplně či jinak pravdu zkreslující tvrzení se doplňuje nebo zpřesňuje. Odpověď musí být přiměřená rozsahu napadeného sdělení, je-li napadána jen část, pak této části. Dodatečné sdělení (§ 11) se uplatňuje v situaci, kdy bylo v tisku uveřejněno sdělení o trestním řízení nebo o řízení přestupkovém a toto řízení nebylo

ukončeno pravomocným rozhodnutím. Osoba má právo požadovat na vydavateli uveřejnění informace o konečném výsledku řízení jako dodatečné sdělení. Vydavatel je povinen ho uveřejnit.

(Podrobnosti k odpovědi a dodatečnému sdělení viz tiskový zákon.)

- U osob podezřelých, hledaných, stíhaných, zadržených a souzených je zvykem zveřejňovat pouze iniciály a věk a možné pachatele dále neidentifikovat.
- Dávejte si dobrý pozor na presumpci nevinu, především v průběhu soudu. Člověk je pouze z něčeho obžalovaný (pečlivě zaznamenejte z čeho) a není v žádném případě vinen. V tomto případě lze uvést jméno, ale jen v souvislosti s tím, že ten člověk stanul před soudem. Vinným se stává ne rozsudkem, ale až nabytím právní moci rozsudku.
- U svědků musí být ochrana jejich totožnosti maximální.
- U obětí musíte opravdu velmi citlivě posuzovat, zda zveřejnit totožnost či fotografie.
- Novinář může psát nejen o veřejných činitelích a veřejně známých osobnostech, ale i o obyčejném člověku. Může o něm informovat či ho fotit na základě takzvané zpravodajské licence, kterou stanovuje Občanský zákoník. Nesmí to však být v rozporu se závažnými zájmy osoby – nesmíte ho například zachytit v překerní situaci. Nelze však mluvit s nezletilým dítětem a fotografovat ho, pokud u toho není jeho rodič, nebo nedal souhlas, zvláště v případě, že je dítě v konfliktu se zákonem.

Zdroje:

- Zákon č. 46/2000 Sb. o právech a povinnostech při vydávání periodického tisku a o změně některých dalších zákonů (tiskový zákon) ze dne 22. února 2000.
- Zákon č. 106/1999 Sb. o svobodném přístupu k informacím.
- Etický kodex novináře.
- Listina základních práv a svobod.
- Zákon č. 40/1964 Sb., Občanský zákoník
- Zákon č. 140/1961 Sb., Trestní zákon.

Přílohy:

1. Zákon č. 46/2000 Sb. o právech a povinnostech při vydávání periodického tisku a o změně některých dalších zákonů (tiskový zákon) ze dne 22. února 2000.
2. JUDr. Chaloupková, Helena: Stručný komentář k zákonu 46/2000 Sb. o právech a povinnostech při vydávání periodického tisku a o změně některých dalších zákonů (tiskový zákon). In: Ročenka UVDT, Strategie.
3. Zákon č. 106/1999 Sb. o svobodném přístupu k informacím.
4. Etický kodex novináře.
5. Listina základních práv a svobod.
6. Zákon č. 40/1964 Sb., Občanský zákoník (část).
7. Zákon č. 140/1961 Sb., Trestní zákon (část).